

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง : นายนันทกร พงศ์เลิศวุฒิ

ดร.ไกรลาส จิตรกุล

ผู้ตรวจ : นางสาวกรกมล ชีมาชัย

เรืออากาศเอก ชันวา พุ่งทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรพงษ์ บ้านไกรทอง

บรรณาธิการ : นายหฤษฎ์ เตือนหทัย

ผลิตและจัดจำหน่าย

บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด

นางสาวปัญญณี วิทยสัมพันธ์

๑๐๑/๑๔ หมู่บ้านมณียา ๓ ซอย ๑๐

ถนนรัตนวิเบศร์ ตำบลไทรมา อำเภอมือง

จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐

โทร. ๐-๒๙๒๔-๖๓๑๖

๐๘-๑๔๔๕-๙๙๖๘

๐๘-๖๓๐๐-๔๑๑๓

โทรสาร ๐-๒๕๙๔-๓๙๒๓

E-mail : editor@muangthaibook.com

Website : www.muangthaibook.com

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.๒

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง : นายนันทกร พงศ์เลิศวุฒิ

ดร.ไกรลาส จิตรกุล

ผู้ตรวจ : นางสาวกรกมล ชีมาชัย

เรืออากาศเอก ชันวา พุ่งทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรพงษ์ บ้านไกรทอง

บรรณาธิการ : นายหฤษฎ์ เตือนหทัย

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

จำนวน : ๓,๐๐๐ เล่ม

ผลิตโดย : บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด

นางสาวปัญญณี วิทยสัมพันธ์

๑๐๑/๑๔ หมู่บ้านมณียา ๓ ซอย ๑๐ ถนนรัตนวิเบศร์

ตำบลไทรมา อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐

โทร. ๐-๒๙๒๔-๖๓๑๖, ๐๘-๑๔๔๕-๙๙๖๘, ๐๘-๖๓๐๐-๔๑๑๓

โทรสาร ๐-๒๕๙๔-๓๙๒๓

E-mail : editor@muangthaibook.com

Website : www.muangthaibook.com

ISBN : 885-953-770-035-6

ราคา : ๘๙ บาท

“หนังสือเล่มนี้เป็นลิขสิทธิ์ของ บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด ห้ามทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ ทำสำเนาตัดแปลง หรือวิธีการอื่นใดไปเผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับการยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจาก บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด”

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.๒ เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ เพื่อให้นักเรียนและครูใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนได้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด รวมทั้งสามารถนำพานักเรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.๒ เล่มนี้เรียบเรียงขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการ แนวคิด และจุดเน้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทั้งในเรื่องของจุดหมายของหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ประกอบด้วยตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทางเป็นเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ โดยเนื้อหาสาระในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตรงตามสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่แบ่งเป็นตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง มีกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และกระบวนการจัดการของผู้เรียน ท้ายหน่วยการเรียนรู้มีกิจกรรมต่าง ๆ และคำถามประจำหน่วยการเรียนรู้เพื่อให้ นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ และช่วยทบทวนเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้

องค์ประกอบต่าง ๆ ที่นำเสนอในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.๒ เล่มนี้ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรมที่นำเสนอมีความหลากหลาย ทันสมัย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ดนตรี-นาฏศิลป์ ม.๒ เล่มนี้ จะสามารถให้ความรู้ และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ผู้สอน ตลอดจนผู้สนใจศึกษาทั่วไปเป็นอย่างดี สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ เกิดสมรรถนะ มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

นายันทกร พงศ์เลิศวุฒิ

ดร.ไกรลาส จิตรกุล

และ

ฝ่ายวิชาการ ศูนย์หนังสือ เมืองไทย

สารบัญ

หน้า

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ความรู้เกี่ยวกับดนตรีเบื้องต้น ๑

๑.๑ บทบาทและอิทธิพลของดนตรี	๒
๑.๒ การเปลี่ยนแปลงทางดนตรีในประเทศไทย	๑๒
๑.๓ องค์ประกอบดนตรี	๒๑
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้	๒๘
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้	๒๘
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๒๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การบันทึกโน้ต การบรรเลงเดี่ยวและรวมวง ๒๙

๒.๑ การบันทึกโน้ต	๓๐
๒.๒ การบรรเลงเดี่ยวและรวมวง	๔๐
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้	๕๕
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้	๖๔
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๖๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์บทเพลง และสุนทรียภาพทางดนตรี ๖๕

๓.๑ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์บทเพลง	๖๖
๓.๒ สุนทรียภาพทางดนตรี	๗๗
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้	๘๓
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้	๘๕
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๘๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ อุตสาหกรรมดนตรี ๘๖

๔.๑ ธุรกิจดนตรี	๘๗
๔.๒ อาชีพที่เกี่ยวข้องกับดนตรี	๙๓
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้	๑๐๑
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้	๑๐๑
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๑๐๑

	หน้า
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ องค์ประกอบและการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดง	๑๐๒
๕.๑ องค์ประกอบของศิลปะการแสดง	๑๐๓
๕.๒ หลักคิดวิธีการสร้างสรรค์การแสดงโดยใช้องค์ประกอบนาฏศิลป์การละคร	๑๒๖
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้	๑๒๘
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้	๑๒๘
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๑๒๘
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ การวิเคราะห์วิจารณ์ศิลปะการแสดง	๑๒๙
๖.๑ หลักการวิเคราะห์นาฏศิลป์ไทยเบื้องต้น	๑๓๐
๖.๒ การวิจารณ์การแสดงนาฏศิลป์และการละคร	๑๓๑
๖.๓ การฝึกปฏิบัติร่างมาตรฐาน	๑๓๓
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้	๑๔๐
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้	๑๔๐
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๑๔๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ วัฒนธรรมกับศิลปะการแสดง	๑๔๑
๗.๑ นาฏศิลป์และการละครไทยสมัยต่าง ๆ	๑๔๒
๗.๒ รูปแบบการแสดงประเภทต่าง ๆ	๑๔๕
๗.๓ นาฏศิลป์พื้นเมือง	๑๖๕
๗.๔ การฝึกปฏิบัตินาฏศิลป์พื้นเมือง	๑๗๒
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้	๑๗๘
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้	๑๗๘
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๑๗๘
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘ การบูรณาการศิลปะการแสดง	๑๗๙
๘.๑ วัฒนธรรมกับศิลปะการแสดงของไทย	๑๘๐
๘.๒ ความสัมพันธ์ของนาฏศิลป์หรือการละครกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ	๑๘๒
กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้	๑๘๔
คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้	๑๘๔
การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	๑๘๕
บรรณานุกรม	๑๘๖

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

ความรู้เกี่ยวกับดนตรีเบื้องต้น

ตัวชี้วัด

- ศ ๒.๑ ม.๒/๑ เปรียบเทียบการใช้องค์ประกอบดนตรีที่มาจากวัฒนธรรมต่างกัน (ตัวชี้วัดระหว่างทาง)
- ศ ๒.๒ ม.๒/๑ บรรยายบทบาทและอิทธิพลของดนตรีในวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ (ตัวชี้วัดระหว่างทาง)
- ศ ๒.๒ ม.๒/๒ บรรยายอิทธิพลของวัฒนธรรม และเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่มีต่อรูปแบบของดนตรีในประเทศไทย (ตัวชี้วัดปลายทาง)

สาระการเรียนรู้

- ๑.๑ บทบาทและอิทธิพลของดนตรี
- ๑.๒ การเปลี่ยนแปลงทางดนตรีในประเทศไทย
- ๑.๓ องค์ประกอบดนตรี

แนวคิดสำคัญ

ความรู้เกี่ยวกับดนตรีเบื้องต้นในมิติของบทบาทและอิทธิพลทางดนตรีในวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ และเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีในประเทศไทย จะทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของดนตรีที่มีต่อสังคมมนุษย์มากขึ้น อีกทั้งความเข้าใจในองค์ประกอบของดนตรีจากวัฒนธรรมต่าง ๆ จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความซาบซึ้งในคุณค่า และมีสุนทรีย์ภาพด้านดนตรีเพิ่มขึ้น และเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาดนตรีในขั้นต่อไป

คำถามนำสู่บทเรียน

ดนตรีเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนอย่างไรบ้าง

๑.๑ บทบาทและอิทธิพลของดนตรี

ดนตรีเปรียบได้กับ “สิ่งสากล หรือภาษาสากล” ที่แพร่กระจายไปทั่วโลกจึงส่งผลให้ดนตรีมีบทบาทและอิทธิพลต่อมนุษย์ในวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเช่นกัน โดยภาพรวมสามารถกล่าวถึงบทบาทและอิทธิพลของดนตรีในวัฒนธรรมทั่วทุกมุมโลก ซึ่งจำแนกออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

๑.๑.๑ ด้านความเชื่อ และความศรัทธาทางจิตวิญญาณ

“ความเชื่อเกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่มีมนุษย์เกิดขึ้นในโลก” (ณรงค์ เขียนทองกุล, ๒๕๔๑) ในอดีตมนุษย์เริ่มมีความหวาดกลัวต่อปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นพายุฝน พายุหิมะ ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว เป็นต้น มนุษย์ในสมัยโบราณจึงหาที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและทำให้พวกเขารู้สึกสบายใจมากขึ้น ด้วยการจัดพิธีกรรมบูชาเทพเจ้า หรือสิ่งที่มีมนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ ณ ช่วงเวลานั้น

โดยพิธีกรรมทางความเชื่อดังกล่าว ประกอบไปด้วยหลายส่วนด้วยกันซึ่งดนตรีเป็นหนึ่งในนั้น อาจเป็นเพราะเนื่องจากมีความเชื่อว่าเสียงดนตรีเป็นสิ่งที่สามารถติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้าได้ เห็นได้จากวัฒนธรรมโบราณของชาวอิสราเอล หรือชาวยิว ใช้เครื่องดนตรีโบราณที่สร้างมาจากวัสดุธรรมชาติ เช่น กระดุกสัตว์ เขาสัตว์ เปลือกไม้ เป็นต้น ซึ่งมีชื่อเรียกว่า โซฟาร์ (Shofar) ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เพื่อใช้ส่งเสียงเป็นสัญญาณบอกว่าพิธีกรรมกำลังอยู่ในลำดับขั้นตอนใด รวมไปถึงมีความเชื่อกันว่าเสียงของโซฟาร์เปรียบได้กับเสียงของพระเจ้านั่นเอง (พรสวรรค์ จันทวงค์ และ นันทกร พงศ์เลิศวุฒิ, ๒๕๖๓)

รูปที่ ๑.๑ โซฟาร์

หมายเหตุ. From Sounding the Shofar in 2020, by Ebstein, J., 2020, medium (<https://medium.com/contemplate/sounding-the-shofar-in-2020-779a5410b992>).

หมายเหตุ. From What The Shofar Represents During Yom Kippur, by Coughlin, S., 2018, refinery29 (<https://www.refinery29.com/en-us/blowing-shofar-sound-meaning-yom-kippur-rosh-hashanah>).

ตั้งแต่อดีตจนถึงยุคสมัยปัจจุบันในวัฒนธรรมของประเทศไทย สามารถพบการนำดนตรีไทย มาใช้เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธาทางจิตวิญญาณอยู่บ่อยครั้ง จนอาจกล่าวได้ว่าดนตรีไทย มีความเชื่อมโยงผูกพันกับความเชื่อของสังคมไทยมาอย่างช้านาน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ดนตรีไทยเป็นองค์ประกอบสำคัญในประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ประเพณีการบวชนาค การทำขวัญ นาค การแห่ภาค พิธีสมรส พิธีศพ เป็นต้น

นอกจากนี้ ดนตรีไทยยังเป็นส่วนประกอบสำคัญในงานพระราชพิธีอีกด้วย เช่น พระราชพิธี พระประสูติกาล พระราชพิธีสมโภชเดือน พระราชพิธีฉัตรมงคล และพระราชพิธีพืชมงคลจรด พระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นต้น โดยวงดนตรีที่นำมาบรรเลงประกอบพระราชพิธีส่วนใหญ่จะเป็นวงเครื่องสาย และวงปี่พาทย์ (สมเกียรติ หอมยก, ๒๕๔๔) ซึ่งวงเครื่องสายจะประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีต่าง ๆ กับวงปี่พาทย์ โดยบทเพลงที่วงปี่พาทย์มักจะบรรเลงเป็นหลักมีทั้งหมด ๓ บทเพลง ซึ่งมีลำดับขึ้นในการบรรเลง ดังนี้ (อัศนี เป็ลยศรี, ๒๕๕๘)

๑. เพลงช้า บรรเลงเมื่อพระมหากษัตริย์เสด็จมาถึงมณฑลพิธี
๒. เพลงสาธุการ บรรเลงตอนจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย และทรงเจิมพระอยู่
๓. เพลงกราวรำ บรรเลงเมื่อเสร็จสิ้นพระราชพิธีและส่งพระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินกลับ

รูปที่ ๑.๒ วงเครื่องสาย

หมายเหตุ. จาก วงประโคม, โดย Sanook News, ๒๕๕๔, Facebook (<https://www.facebook.com/share/p/3rdjvyKehUzjw7St/>).

จากที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่าดนตรีมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อ และความศรัทธาทางจิตวิญญาณของมนุษย์ในวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากดนตรีสามารถเป็น **“เครื่องจูงจิตที่สำคัญในพิธีกรรม โดยการใช้ทำนอง จังหวะและการประสานเสียงในเพลงต่าง ๆ”** (อัศนี เป็ลยศรี, ๒๕๕๘) ส่งผลให้ดนตรีเป็นตัวช่วยการสร้างความศรัทธาในพิธีกรรมให้รู้สึกถึงความศักดิ์สิทธิ์ เครื่องขมมากมายจนท้ายที่สุดทำให้ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมนั้นเกิดจินตนาการสมมุติรวมไปด้วยกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าดนตรีมีอิทธิพลต่อจิตใจ อารมณ์ และความรู้สึกของมนุษย์เป็นอย่างยิ่งนั่นเอง

๑.๑.๒ ด้านความบันเทิง

ดนตรีเป็นสิ่งที่สามารถเติมเต็มความรู้สึก หรือแสดงออกทางอารมณ์บางอย่างของมนุษย์ได้ หรือกล่าวได้ว่าดนตรีนั้นเปรียบเสมือนได้กับ **“ภาษาทางอารมณ์”** ในปัจจุบันดนตรีมีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับความบันเทิงอย่างเห็นได้ชัด หากพิจารณาในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบันดนตรีมักจะถูกนำมาใช้เพื่อทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น การบรรเลงดนตรีในงานเลี้ยงฉลอง หรือเทศกาลรื่นเริงต่าง ๆ เป็นต้น โดยดนตรีทำหน้าที่ในการสร้างบรรยากาศภายในงาน หรือเทศกาลนั้น ๆ ให้ผู้ที่เข้าร่วมงานมีความสุขมากขึ้น

รูปที่ ๑.๓ การบรรเลงดนตรีในงานเลี้ยงฉลอง หรือเทศกาลรื่นเริงต่าง ๆ

ความบันเทิงที่ถูกสร้างขึ้นด้วยดนตรี หรือบทเพลงนั้น ไม่ได้ถูกจำกัดขอบเขตอยู่บนเพียงแค่ว่าความสนุกสนานเท่านั้น เปรียบเทียบได้กับการชมภาพยนตร์เรื่องหนึ่งที่ประกอบไปด้วยฉากต่าง ๆ มากมาย อาทิ ฉากตลกขบขันที่สร้างเสียงหัวเราะ ฉากการต่อสู้ที่ทำให้ผู้ชมรู้สึกตื่นเต้นฮึกเหิม หรือฉากสะเทือนใจที่สามารถทำให้ผู้ชมมีอารมณ์ร่วมไปกับภาพยนตร์จนต้องร้องไห้ เป็นต้น ซึ่งดนตรีสามารถนำพาจิตใจของมนุษย์ให้เกิดความรู้สึก และอารมณ์เหล่านั้นได้เช่นกัน ดังนั้น กล่าวได้ว่าดนตรีมีบทบาทหน้าที่ในการเติมเต็มอารมณ์ความรู้สึกให้แก่จิตใจเราได้

นอกจากนี้ มนุษย์ยังเลือกฟังดนตรีเพื่อกลมกลืนจิตใจยามเหนื่อยล้า ผ่อนคลายอารมณ์ จากความตึงเครียด ปลดปล่อยความรู้สึกที่เก็บไว้ในจิตใจ รวมไปถึงใช้ดนตรีเป็นเพื่อนคลายเหงา เมื่อรู้สึกโดดเดี่ยว จากข้างต้นจะเห็นได้ว่าดนตรีนั้นมีผลกระทบต่อจิตใจของมนุษย์เป็นอย่างมาก อีกทั้งยังสามารถสร้างความบันเทิงตามที่มีมนุษย์ต้องการได้อีกด้วย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ดนตรีนั้นมีอิทธิพล และมีพลังในการขับเคลื่อนการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ในยุคสมัยปัจจุบันเป็นอย่างมาก

๑.๑.๓ ด้านการศึกษา

ดนตรีนอกจากจะสามารถให้ความเพลิดเพลินบันเทิงใจแก่มนุษย์แล้ว ดนตรียังมีบทบาทที่เกี่ยวกับการศึกษาอีกด้วย การบรรเลงดนตรีถือว่าเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพสมองของเยาวชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานทางความคิดที่สำคัญในการต่อยอดเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ด้านอื่น ๆ ของเยาวชนในอนาคต (สรวงมณดี สิทธิสมาน, ๒๕๕๓)

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลกจึงสนับสนุน และส่งเสริมการเรียนดนตรีจนดนตรีถูกกำหนดให้เป็นรายวิชา และมีการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยการเรียนดนตรีจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีทักษะในการควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น เนื่องจากดนตรีจะเป็นตัวช่วยไปกระตุ้นการทำงานของสมองซีกขวาซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึกให้ทำงานได้อย่างสมดุลกับสมองซีกซ้ายที่เป็นส่วนเกี่ยวกับตรรกะเหตุผล กล่าวคือ ดนตรีเป็นสิ่งที่สามารถทำให้ผู้เรียนมีองค์ประกอบความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากขึ้น โดยมีความฉลาดทั้งทางด้านอารมณ์ และด้านเหตุผล

ไม่เพียงเท่านั้นการเรียนดนตรียังทำให้ผู้เรียนมีสมาธิที่ดี เนื่องจากหากบรรเลงเครื่องดนตรีไม่ว่าจะเป็นเครื่องดนตรีชนิดใดก็ตาม จำเป็นต้องมีสมาธิและจิตใจที่จดจ่อเพื่อให้สามารถบรรเลงบทเพลงได้อย่างไพเราะ รวมไปถึงหากผู้เรียนฟังบทเพลงอย่างตั้งใจ นั้นหมายความว่าผู้เรียนได้ฝึกจิตใจให้สงบ ไม่วอกแวกต่อสิ่งเร้าภายนอกไปในเวลาเดียวกันด้วย การมีสมาธิจดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ในระดับที่ดี จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นนั่นเอง

รูปที่ ๑.๔ การเรียนการสอนรายวิชาดนตรี

หมายเหตุ. From Beat it! Music teachers are being replaced by YouTube as pupils ditch face to face instrument tuition for online videos, experts say, by Harding, E. and Mulligan, E., 2019, Mail Online (<https://www.dailymail.co.uk/news/article-7615529/Beat-Music-teachers-replaced-YouTube.html>).

หมายเหตุ. From Meet Our Teacher, by New Mozart School of Music, n.d. (<https://www.newmozartschool.com/teachers>).

๑.๑.๔ ด้านสุขภาพ

ดนตรี หรือบทเพลงมีจังหวะเป็นหนึ่งในองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ ซึ่งมนุษย์สามารถรับรู้ถึงจังหวะขั้นพื้นฐานในบทเพลงได้เป็นอย่างดี จึงเกิดการนำบทเพลงเข้ามาใช้ร่วมประกอบกับกิจกรรมต่าง ๆ เรียกอีกอย่างได้ว่า **“กิจกรรมเข้าจังหวะ (Rhythmic Activities)”** ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นกระบวนการทำงานระหว่างร่างกายและจิตใจที่สอดคล้องกับจังหวะในบทเพลง กล่าวคือ กิจกรรมเข้าจังหวะเป็นกิจกรรมที่เน้นการขับเคลื่อนไหวร่างกายให้สอดคล้องกับบทเพลง โดยทั่วไปกิจกรรมเข้าจังหวะถูกถือว่าเป็นการออกกำลังกายรูปแบบหนึ่งที่ส่งเสริมทั้งสุขภาพทางกาย และได้รับความสนุกสนานซึ่งเป็นการส่งเสริมสุขภาพทางจิตใจไปพร้อม ๆ กัน

ปัจจุบันกิจกรรมเข้าจังหวะที่ได้รับความนิยมจากกลุ่มบุคคลหลายกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มเยาวชน ซึ่งกิจกรรมเข้าจังหวะสำหรับกลุ่มเยาวชนนั้นถูกถือเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อในส่วนควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกาย รวมไปถึงพัฒนาการรับรู้อารมณ์ความรู้สึก จากบทเพลงโดยมุ่งเน้นไปในด้านของจังหวะ กิจกรรมเข้าจังหวะสำหรับกลุ่มเยาวชนสามารถแบ่งออกได้ทั้งหมด ๖ ประเภท ดังนี้

๑. การเคลื่อนไหวเบื้องต้น (Basic Movement)
๒. การเล่นเกมประกอบเพลง (Singing Game)
๓. กิจกรรมสร้างสรรค์ (Creative Rhythms)
๔. การเคลื่อนไหวประกอบบทเพลง (Motion Song)
๕. การเต้นแอโรบิก (Aerobic Dance)
๖. การเต้นรำพื้นเมือง (Folk Dance)

รูปที่ ๑.๕ กิจกรรมเข้าจังหวะ : การเต้นแอโรบิค

หมายเหตุ. จาก เด่นแอโรบิคคือน้ำหนัก สนุกสนานมีประโยชน์ต่อสุขภาพ, โดย fitnessinw.com, ม.ป.ป. (<https://fitnessinw.com/เด่นแอโรบิคคือน้ำหนัก/>).

นอกจากนั้น ดนตรียังถูกนำมาเยียวยา รักษา และฟื้นฟูจิตใจให้กับผู้ป่วย ซึ่งบทบาทของดนตรีในมิตินี้ถูกเรียกว่า ดนตรีบำบัด (Music Therapy) คือ การใช้กิจกรรมทางดนตรี อาทิ การฟังการบรรเลงเครื่องดนตรี การร้อง และประพันธ์บทเพลง เป็นต้น **“เพื่อบำบัดความเจ็บป่วย ฟื้นฟูสภาพร่างกาย อารมณ์ และสติปัญญา ดนตรีบำบัดมักใช้ในโรงพยาบาล ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ โรงเรียน สถานเลี้ยงดู หรือแม้กระทั่งในที่พัก”** (จิราภรณ์ อังวิทย์ธาร, ๒๕๖๐)

รูปที่ ๑.๖ ดนตรีบำบัด

หมายเหตุ. From Music Therapy Department, by Sirindhorn National Medical Rehabilitation Institute (SNMRI), n.d. (<http://www.snmri.go.th/en-mt/>).

ดนตรีบำบัดนั้นสามารถใช้ได้กับผู้ป่วยทุกช่วงวัยตั้งแต่เยาวชนไปจนถึงผู้สูงอายุ ทั้งนี้ดนตรีบำบัดที่เหมาะสมสำหรับในแต่ละช่วงวัยจะมีลักษณะที่ต่างกันออกไป โดยผลที่เกิดจากการใช้ดนตรีบำบัดสำหรับเยาวชนนั้นมีหลายประการ สามารถกล่าวพอสังเขปได้ดังนี้ (American Music Therapy Association, 2006)

๑. ดนตรีเป็นตัวช่วยกระตุ้นการทำงานของประสาทสัมผัสต่าง ๆ
๒. ดนตรีสามารถเปิดประสบการณ์ และสร้างแรงบันดาลใจเพื่อโน้มน้าวให้ผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดอย่างเต็มใจ พร้อมกันนั้นยังได้รับความสนุกสนาน
๓. ดนตรีสามารถสร้างบรรยากาศที่ดีต่อผู้ป่วยขณะที่เข้ารับการรักษา
๔. ดนตรีบำบัดส่งเสริมทักษะหลายด้านไม่ว่าจะเป็นความคิด ความจำ และสติปัญญา
๕. ดนตรีบำบัดสามารถลดความเครียดให้เยาวชนที่เป็นผู้ป่วยได้เป็นอย่างดี
๖. ดนตรีบำบัดเป็นกิจกรรมที่ฟื้นฟูร่างกายได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคลื่อนไหวร่างกาย ตลอดจนพัฒนาทักษะการเข้าสังคม ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสาร หรือการแสดงออกทางอารมณ์ เป็นต้น

๑.๑.๕ ด้านสังคม

ดนตรีมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมเป็นอย่างมากในหลาย ๆ วัฒนธรรมนำเสนอประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติ ความเป็นเอกภาพอันภาคภูมิใจ แสดงออกถึงอัตลักษณ์ ความรู้สึกรักชาติของตน และเน้นย้ำความสำคัญของชาติผ่านบทเพลง เพื่อใช้บทเพลงนั้น ๆ เสริมสร้างความสามัคคีของคนในสังคม และเป็นตัวแทนอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ โดยบทเพลงลักษณะนี้ถูกเรียกว่า **“เพลงชาติ (National Anthem)”** (Encyclopaedia Britannica, 2016) อาทิ เพลงชาติไทย เพลงชาติสหรัฐอเมริกา (The Star-Spangled Banner) เป็นต้น

เพลงชาติไทย

ประเทศไทยรวมเลือดเนื้อชาติเชื้อไทย
เป็นประชารัฐ ไผทของไทยทุกส่วน
อยู่ดำรงคงไว้ได้ทั้งมวล
ด้วยไทยล้วนหมาย รักสามัคคี
ไทยนี้รักสงบแต่ถึงรบไม่ขลาด
เอกราชจะไม่ให้ใครข่มขี่

สละเลือดทุกหยาดเป็นชาติพลี เถลิงประเทศชาติไทยทวี มีชัย ชโย

เนื้อเพลงโดย หลวงสารานุประพันธ์ (นวล ปาจิณพยัคฆ์)

ประพันธ์โดย พระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)

เพลงชาติสหรัฐอเมริกา

Oh, say can you see, By the dawn's early light,
What so proudly we hailed at the twilight's last gleaming?
Whose broad stripes and bright stars, Through the perilous fight,
O'er the ramparts we watched, were so gallantly streaming?
And the rockets' red glare, the bombs bursting in air,
Gave proof Through the night That our flag was still there.
O say, does that star-spangled Banner yet wave.
O'er the land of the free and the home of the brave?

เนื้อเพลงโดย ฟรานซิส สก็อตต์ คีย์ (Francis Scott Key)

หมายเหตุ. From *The Star-Spangled Banner*, by Blumberg, N. 2019, Encyclopaedia Britannica (<https://www.britannica.com/topic/The-Star-Spangled-Banner>).

ไม่เพียงเท่านั้นดนตรียังมีบทบาท และอิทธิพลต่อสังคมในการเผยแพร่วัฒนธรรมของตนเองผ่านบทเพลงไปสู่นานาชาติ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันประเทศไทยได้สนับสนุนการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยสู่สายตาชาวโลกมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

โดยกระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ฉากต่าง ๆ หุ่นละครเล็ก นาฏศิลป์ และดนตรีไทยไปจัดแสดงเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย อีกทั้งเป็นการสานความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศในแถบยุโรปหลายประเทศอยู่บ่อยครั้ง (สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๖๑) รวมไปถึงเพื่อให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักแพร่หลายไปทั่วโลกมากขึ้น

รูปที่ ๑.๗ การเผยแพร่วัฒนธรรมไทยด้วยดนตรี และนาฏศิลป์ไทยแขนงต่าง ๆ

หมายเหตุ. จาก โครงการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทยในภูมิภาคยุโรปได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว, โดย กระทรวงการต่างประเทศ Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand, ๒๕๖๑, Facebook (<https://www.facebook.com/ThaiMFA/posts/2170639342976062/>).

ยุคปัจจุบันยังสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ดนตรีมีบทบาทและอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่กลุ่มนักร้องหญิง-ชาย (Girl Group หรือ Boy Band) ของประเทศเกาหลีใต้ได้รับความนิยมไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นประเทศในแถบทวีปยุโรป หรือประเทศในทวีปเอเชียด้วยกันเอง ซึ่งสังคมในประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลดังกล่าวด้วยเช่นกัน

จากความนิยมในกลุ่มนักร้องหญิง-ชายเกาหลีใต้ดังกล่าว เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้คนทั่วโลกหันมาสนใจวัฒนธรรมอื่น ๆ ของเกาหลีใต้ไปในเวลาเดียวกัน เช่น วัฒนธรรมการกิน วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมทางภาษา เป็นต้น จากที่กล่าวมาล้วนแต่เป็นผลจากอิทธิพลของดนตรีที่มีพลังในการโน้มน้าวจิตใจ ขับเคลื่อนให้เกิดความชื่นชอบ ดึงดูดความสนใจ สร้างแรงบันดาลใจจนเกิดเป็นค่านิยมในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ในสังคมนั้นเอง

นอกจากนี้ ดนตรียังถูกนำไปใช้ให้มีบทบาททางการเมืองทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนด้วย เพื่อพัฒนาสังคมให้เป็นทิศทางที่ดีขึ้น ซึ่งบทเพลงมีบทบาททำหน้าที่เป็นสื่อกลางสำหรับการปลูกฝังแนวคิด และแนวทางการปฏิบัติตนในสังคม เช่น ส่งเสริมจริยธรรมคุณธรรม อนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาพื้นบ้าน รวมไปถึงผลักดันบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอีกด้วย

รูปที่ ๑.๘ ความนิยมในกลุ่มนักร้องเกาหลี ทำให้เกิดเวทีการประกวดเต้นโคพเวอร์ในประเทศไทย

หมายเหตุ. From 190608 RESET cover TWICE - Intro + FANCY @ 2019 K-POP Cover Dance Festival Thailand [Video], by OB1Jello, 2019, YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=L1sEvShwKXk>).

๑.๑.๖ ด้านเศรษฐกิจ

ดนตรีถูกถือเป็นหนึ่งสิ่งที่สามารถพัฒนาต่อยอด และนำมาใช้สร้างรายได้ให้กับประเทศได้ ซึ่งเรียกว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) เป็น “แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสังสรรค์ของสังคม และเทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่” (พิริยะ ผลพิรุฬห์, ๒๕๕๖)

จึงทำให้เกิดเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับดนตรีมากมายหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจดนตรี มุ่งเน้นการสร้างความเป็นหนึ่ง ธุรกิจดนตรีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งธุรกิจดนตรี เพื่อการศึกษาเรียนรู้ เป็นต้น จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าดนตรีสามารถเข้าไปสอดแทรกผสมผสานกับธุรกิจ ในเชิงต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย อันเป็นเหตุมาจากปัจจุบันดนตรีนั้นมีบทบาท อิทธิพล และส่วนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกเพศทุกวัย ทั้งในส่วนบุคคล และภาพรวมใหญ่ในสังคมนั่นเอง

รูปที่ ๑.๙ ธุรกิจดนตรี : ค่ายเพลงต่าง ๆ ในประเทศไทย

หมายเหตุ. จาก แนะนำ ๑๐ ค่ายเพลงยอดฮิตจาก MYBAND พร้อมเช็คราคาศิลปิน เช็คตารางงานศิลปินได้เลย, โดย myband, ๒๕๖๒, (<https://www.myband.co.th/news/top10-record-label-thailand>).

เพิ่มเติมเสริมความรู้

- **การประโคม** หมายถึง บรรเลงดนตรีเป็นสัญญาณในพิธีบางอย่าง เพื่อสักการบูชา แสดงความยินดี หรือยกย่อง เป็นต้น
- **วงปี่พาทย์** ปัจจุบันวงปี่พาทย์พิธีประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้ ปี่ใน ระนาดเอก ระนาดทุ้ม พ้องวงใหญ่ ตะโพน และฉิ่ง (อัคนีย์ เปลี่ยนศรี, ๒๕๕๘)
- **โซฟาร์** เป็นเครื่องดนตรีโบราณที่เชื่อว่าเป็นต้นกำเนิดของ ทรัมเบ็ต (Trumpet) ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีสากล ประเภทเครื่องลมทองเหลืองที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน

ภาษานัฏ

คำศัพท์	คำอ่าน	คำแปล
Folk Dance	[โฟลค ดานซ์]	การเต้นรำพื้นเมือง
Music Therapy	[มิวสิค ธี เรอ พี]	ดนตรีบำบัด
National Anthem	[แน เซอ เนล แอน เอ็ม]	เพลงชาติ

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

นักเรียนวิเคราะห์ว่าดนตรีมีบทบาทและอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยอย่างไร แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ในชั้นเรียน

ระหว่างทาง

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น ๖ กลุ่ม แต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของดนตรีที่มีต่อ วัฒนธรรมของประเทศไทยต่าง ๆ กลุ่มละ ๑ ด้าน ไม่ซ้ำกัน สรุปเป็นสื่อนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ แล้วส่งตัวแทนนำเสนอ ผลการอภิปรายหน้าชั้นเรียน หลังจากที่ได้รับเสนอผลการอภิปรายครบทุกกลุ่มแล้ว นักเรียนในชั้นร่วมกันแสดงความคิดเห็น และสรุปความรู้ พร้อมทั้งนำเสนอเสนอเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์

๑.๒ การเปลี่ยนแปลงทางดนตรีในประเทศไทย

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศิลปวัฒนธรรมอันวิจิตร งดงาม และทรงคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรม การแสดง นาฏศิลป์ไทยและดนตรีไทย นอกจากนี้ ประเทศไทยยังได้รับวัฒนธรรมอื่น ๆ จากต่างประเทศ เข้ามาภายในประเทศด้วย เช่น ภาษา การแต่งกาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมดนตรีสากล เนื่องจาก ประเทศไทยให้อิทธิพลในการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศมากขึ้น ทำให้ชาวต่างชาติได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามา อาศัยบนแผ่นดินประเทศไทยนั่นเอง

ทั้งดนตรีไทยและดนตรีสากลนั้น เป็นศิลปวัฒนธรรมที่มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินวิถีชีวิต อารมณ์ และความรู้สึก เมื่อกาลเวลาที่เปลี่ยนผ่านยุคสมัยไป ส่งผลให้วัฒนธรรมดนตรีในประเทศไทย ไม่เคยหยุด อยู่นิ่งเช่นนั้น ปัจจัยหลักที่ทำให้ดนตรีในประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด คือ ปัจจัยทาง การเมือง และปัจจัยทางเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยน ผสมผสาน พัฒนา และต่อยอดอยู่เสมอ ทั้งนี้สำหรับชั้นเบื้องต้นจะอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีในประเทศไทยโดยภาพรวมเพื่อให้เข้าใจ ได้ง่าย ซึ่งมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

๑.๒.๑ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองกับดนตรี

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศไทย มีผลต่อวัฒนธรรมดนตรีเป็นอย่างมาก เพราะดนตรีเป็นสิ่งที่หนึ่งที่มีผลกระทบต่อจิตใจของมนุษย์โดยตรง จึงสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือ หรือ สื่อกลางที่ทรงพลังในการชักนำ ปลุกฝังความคิด และสร้างความรู้สึกร่วมให้กับประชาชนได้ รวมไปถึงด้วย

ความจำเป็นทางการเมืองบางประการ จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของดนตรีให้ทันสมัยเป็นสากลมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีผลกับดนตรี สามารถแบ่งออกเป็นช่วง ดังนี้

๑. ช่วงปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ประเทศไทย ณ ช่วงเวลานั้นเริ่มได้รับอิทธิพลทางความคิดจากชาวตะวันตกเกี่ยวกับการใช้บทเพลงเพื่อแสดงความเคารพ ขึ้นชม สรรเสริญถึงคุณงามความดี และเกียรติประวัติของตัวบุคคล ซึ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ นำท่วงทำนองเพลงชาติของประเทศอังกฤษ (God Save the Queen หรือ God Save the King) มาใช้เป็นเพลงสรรเสริญพระบารมี โดยพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้ประพันธ์เนื้อร้องขึ้นใหม่ และใช้ชื่อเพลงว่า จอมราชจงเจริญ เหตุที่เลือกใช้นวทำนองบทเพลงดังกล่าวเนื่องจากช่วงเวลานั้นมีชาวอังกฤษที่มาช่วยงานราชการอยู่จำนวนหนึ่ง เป็นกลุ่มคนที่ถวายบทเพลงเพื่อแสดงความเคารพต่อพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยนั่นเอง

เพลงจอมราชจงเจริญ

ความ สุขสมบัติทั้ง บิรวาร
เจริญ พละปฏิภาณ ผ่องแผ้ว
จง ยินพระชนม์นาน นัรบรอบ ร้อยแอ
มี พระเกียรติเลิศแล้ว เล่ห์เพี่ยงเพ็ญจันทร์

เนื้อเพลงโดย พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)

หมายเหตุ. จาก ที่มาและความหมายของเพลงสรรเสริญพระบารมี, โดย ณัฐวุฒิ แสงชูวงศ์, ๒๕๖๐, GQ Thailand (<https://www.gqthailand.com/culture/article/king-and-them>).

ช่วงเวลาต่อ ๆ ได้มีการเปลี่ยนแปลงบทเพลงสรรเสริญพระบารมีอีกหลายครั้ง เนื่องจากการแสดงออกทางสัญลักษณ์ว่าประเทศไทยไม่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศใดนั่นเอง จนท้ายที่สุดกลายมาเป็นเพลงสรรเสริญพระบารมีในแบบฉบับปัจจุบันที่ประชาชนชาวไทยคุ้นหูกันในทุกวันนี้

เพลงสรรเสริญพระบารมี (แบบฉบับปัจจุบัน)

ข้าพระพุทธเจ้า เอามะโนและศิระกราน
นบพระภูมิบาล บุญฤทธิ์เกริก เอกบรมจักริน
พระสยามินทร์ พระยศยิ่งยง
เย็นศิระเพราะพระบริบาล ผลพระคุณ ธ รักษา
ปวงประชาเปนสุขะสานต์

ขอบันดาล ธ ประสงค์ใด จงสฤษดิ์ดัง หวังวรหฤทัย ดุจะถวายไชย ขอโย

นิพนธ์คำร้องโดย สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าฯ กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

๒. ช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทยได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และริเริ่มให้ประเทศไทยมีเพลงชาติเป็นของตนเอง เพื่อส่งเสริมความรักชาติ ความเป็นหนึ่งเดียวกัน และตระหนักถึงความสำคัญของชาติ โดยมีการเรียบเรียงเนื้อเพลงใหม่หลายครั้ง จนในที่สุด **“รัฐบาลได้ประกาศใช้เป็นเพลงชาติฉบับปัจจุบัน เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ดังที่เราได้ยินได้ฟังจนถึงทุกวันนี้”** (วรการณ สามโกเศศ ๒๕๕๓) ซึ่งเพลงชาติไทยฉบับปัจจุบันประพันธ์โดยพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร) ส่วนเนื้อร้องประพันธ์โดยพันเอกหลวงสารานุประพันธ์ (นวล ปาจิณพยัคฆ์)

๓. ช่วงปฏิรูปวัฒนธรรมไทย ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้นำของประเทศไทย มีการผลักดันแนวคิดชาตินิยมในแบบตะวันตก โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทวี บุญเกิด เตือน บุนนาค และคณะกรรมคนอื่น ๆ ได้วางแนวทางระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตวิถีใหม่ให้กับประชาชนชาวไทย โดยนำแบบอย่างมาจากอารยประเทศ หรือประเทศที่พัฒนาแล้ว ทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ในสังคมไทย ณ ช่วงเวลานั้นดนตรีสากลได้รับการส่งเสริมสนับสนุนเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการก่อตั้งโรงเรียนการดนตรีและละคร จัดตั้งวงซิมโฟนีออเคสตรา หรือวงดุริยางค์ซิมโฟนี (Symphony Orchestra) และอื่น ๆ อีกมากมาย จนทำให้เกิดบทเพลงที่มีลักษณะรูปแบบเป็นเพลงไทยสากล และวงดนตรีร่วมสมัยต่าง ๆ ที่สร้างผลงานเพลงอันมีชื่อเสียงมาตั้งแต่ ณ ช่วงเวลานั้นมาถึงปัจจุบันอย่าง วงสุนทราภรณ์ นอกจากนี้ยังพยายามพัฒนาปรับปรุงศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยให้มีความร่วมสมัยมากขึ้น เช่น ให้นักดนตรีไทยบรรเลงโดยการอ่านโน้ตแบบสากล และนั่งบรรเลงบนเก้าอี้ อีกทั้งลดทอนการแสดงโขนให้สั้นลง และปรับปรุงเครื่องแต่งกาย เป็นต้น (อดิเทพ ภัทรเดชไพศาล, ๒๕๕๘)

ดนตรี-สุนทราภรณ์

รูปที่ ๑.๑๐ วงสุนทราภรณ์

หมายเหตุ. จาก รวมเพลงร่ำว – ชาวดนตรีสุนทราภรณ์ [Video], โดย T 3D, ๒๕๖๐, YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=eRq93OWvJLY>).

๔. ช่วงต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่ยิ่งใหญ่ทั่วโลกเกิดความสับสนวุ่นวาย และหวาดกลัวต่อแนวคิดสังคมนิยม หรือลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นอย่างมาก ซึ่งประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองภายในประเทศหลายเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ ด้วยบริบททางการเมืองในช่วงเวลานี้ทำให้ศิลปินหลายกลุ่มนำอุดมการณ์ทางการเมืองมาสร้างเป็นบทเพลง หรืออาจเรียกว่า ดนตรีเพื่อชีวิต หรือดนตรีการเมือง

รูปที่ ๑.๑๑ ศิลปินเพื่อชีวิต สूरชัย จันทิมาธร

หมายเหตุ. จาก คนเก็บฝัน - หงา คาราวาน (คอนเสิร์ต ๖๐ ปี หงา คาราวาน) [Video], โดย สถานีเพลงฮิตเพื่อชีวิต, ๒๕๖๓, YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=2p8KlfzMn20>).

๕. ช่วงปัจจุบัน ในช่วงปัจจุบันด้วยนวัตกรรมมีความพัฒนาก้าวหน้า และมีอิสระในการติดต่อสื่อสาร เข้าถึงข้อมูลได้ง่าย เรียกได้ว่าเป็น ยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้บรรยากาศทางการเมืองได้เปลี่ยนไป ซึ่งดนตรียังคงเปลี่ยนแปลง และถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อัตลักษณ์ความเป็นตนตัวของประเทศนั้น ๆ เพื่อสร้างพื้นที่บนเวทีโลกอยู่เช่นเดิม สำหรับประเทศไทยนั้นหันมาให้ความสำคัญกับรากฐานทางภูมิปัญญาพื้นบ้านมากขึ้น ด้วยการอนุรักษ์และฟื้นฟู ส่งผลให้ศิลปวัฒนธรรมไทยแบบดั้งเดิมมีบทบาทและเป็นที่สนใจในสังคมมากขึ้น อีกทั้งพัฒนาต่อยอด และผสมผสานศิลปวัฒนธรรมไทยแบบดั้งเดิมเข้ากับปัจจัยภายนอกให้มีความร่วมสมัยมากขึ้น

จากที่กล่าวมาทำให้ดนตรีในประเทศไทยนั้นมีความหลากหลายมากขึ้น ทั้งที่มาจากแนวคิดในการอนุรักษ์นิยมซึ่งรักษามรดกของดนตรีไทยไว้ให้เป็นไปตามแบบแผนดั้งเดิม หรือเป็นดนตรีไทยที่ถูกพัฒนาต่อยอด ผสมผสานกับดนตรีสากลให้มีความร่วมสมัย และมีความเป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น ตัวอย่างวงดนตรีไทยร่วมสมัยที่มีชื่อเสียง เช่น วงพองน้ำ วงกอไผ่ วงเทวัญโนเวลแจ๊ส (Tewan Novel Jazz) เป็นต้น

๑.๒.๒ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีกับดนตรี

อีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีทั่วทุกมุมโลก คือ ปัจจัยทางเทคโนโลยี ซึ่งในประเทศไทยเองก็ได้รับถ่ายทอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีในด้านดนตรีเองเช่นเดียวกัน ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีในประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นดนตรีไทย หรือ ดนตรีสากลก็ตาม ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีมีผลโดยตรงต่อแนวคิดในการพัฒนา และสร้างสรรค์ผลงานศิลปะประเภทต่าง ๆ รวมไปถึงผลงานด้านดนตรีด้วย ผู้ที่ริเริ่มนำเทคโนโลยีมาเกี่ยวข้องกับเสียงดนตรี คือ โทมัส อัลวา เอดิสัน (Thomas Alva Edison, 1847-1931) นักประดิษฐ์ชาวอเมริกัน ซึ่งคิดค้นสิ่งประดิษฐ์หลายอย่างที่สามารถเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งโลก นอกจากเขาจะประดิษฐ์หลอดไฟแล้ว เขายังสร้างเครื่องบันทึกเสียงแบบใช้แผ่นเสียง (Phonograph)

รูปที่ ๑.๑๒ โทมัส อัลวา เอดิสัน และเครื่องบันทึกเสียงแบบใช้แผ่นเสียง

หมายเหตุ. จาก โทมัส เอดิสัน, โดย วิกิตีเดีย สารานุกรมเสรี, ม.ป.ป. (https://th.wikipedia.org/wiki/โทมัส_เอดิสัน).

เครื่องบันทึกเสียงด้วยแผ่นเสียงที่ โทมัส อัลวา เอดิสัน คิดค้นขึ้นนั้น เป็นเพียงจุดเริ่มต้นในการนำเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องกับดนตรี ในช่วงเวลาต่อ ๆ มานักประดิษฐ์คนอื่น ๆ ได้พัฒนาต่อยอดการบันทึกเสียงให้ล้ำสมัยมากขึ้นไปอีก สามารถกล่าวถึงประวัติศาสตร์ของการบันทึกเสียงตั้งแต่ยุคบุกเบิกจนถึงยุคปัจจุบันโดยสรุปพอสังเขปได้ดังนี้ (อรชุนา มีวงศ์อุโฆษ, ๒๕๕๘)

๑. ช่วงปี ค.ศ. ๑๘๗๗ โทมัส อัลวา เอดิสัน ประดิษฐ์เครื่องบันทึกเสียงเครื่องแรก โดยเครื่องบันทึกเสียงดังกล่าวมีระบบกลไกที่ใช้หัวเข็ม ๒ เข็มบนแท่งตีบุกรูปทรงกระบอก ซึ่งเข็มหนึ่งมีไว้สำหรับการบันทึก และอีกเข็มใช้สำหรับการเปิดฟังเสียงที่บันทึก

๒. ช่วงปี ค.ศ. ๑๘๘๖ อเล็กซานเดอร์ เกรแฮม เบลล์ (Alexander Graham Bell) ชิเชสเตอร์ เบลล์ (Chichester Bell) และชาร์ลส์ เทนเทอร์ (Charles Tainter) ได้พัฒนาต่อยอดเครื่องบันทึกเสียงของโทมัสกลายเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เรียกว่า เท็บเสียง (Graphophone) ซึ่งเปลี่ยนจากแท่งกระบอกตีบุกรูปมาเป็นกระบอกกระดาดเคลือบขี้ผึ้งในการบันทึกเสียงแทนเพื่อให้ใช้งานได้ง่ายขึ้น

รูปที่ ๑.๑๓ หีบเสียง

หมายเหตุ. From The Way We Listen, by Awakenings, 2014, (https://awakenings147.rssing.com/chan-11516612/all_p29.html).

๓. ช่วงปี ค.ศ. ๑๘๘๗ อีมิล เบอร์ไลเนอร์ (Emile Berliner) เริ่มเปลี่ยนวิธีบันทึกเสียงแบบเก่าที่บันทึกเสียงแบบแนวตั้งบนแท่งทรงกระบอก มาเป็นการบันทึกเสียงแบบแนวนอนบนแผ่นเสียงที่ทำจากครั่งแทนวัสดุเดิม ซึ่งเรียกว่า แกรมโมโฟน (Gramophone)

รูปที่ ๑.๑๔ แกรมโมโฟน

๔. ช่วงปี ค.ศ. ๑๙๔๔ ผู้ผลิตหันมาให้ความสนใจในการสร้างแผ่นเสียงไวนิล (Vinyl) มากขึ้นเนื่องจากน้ำหนักเบา มีความยืดหยุ่น และทนทานกว่าแผ่นครั่ง นอกจากนี้ แผ่นเสียงไวนิลยังบันทึกเสียงได้มากกว่า และมีเสียงรบกวนน้อยกว่า ถึงอย่างไรลักษณะของเครื่องบันทึกยังคงมีรูปร่างคล้ายเดิมอยู่

๕. ช่วงปี ค.ศ. ๑๙๔๔ เริ่มพัฒนาเครื่องบันทึกเสียงให้มีความซับซ้อนมากขึ้น โดยใช้แนวคิดที่ว่าแยกแหล่งรับเสียงออกเป็นด้านซ้าย และด้านขวาเหมือนหูของมนุษย์ ซึ่งเรียกว่า สเตอริโอ (Stereo) ผลของแนวคิดการบันทึกเสียงลักษณะนี้ คือ เพิ่มมิติของเสียงที่อัดลงบนแผ่นทำให้มีรรถรสในการฟังเพลงที่เสมือนจริงมากขึ้น จึงทำให้แผ่นเสียงสเตอริโอได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

๖. ช่วงปี ค.ศ. ๑๙๖๒ การบันทึกเสียงบนแถบแม่เหล็ก หรือตลับเทป (Cassette Tapes) ได้รับความนิยมมากขึ้น และจนมาแทนที่แผ่นเสียง เนื่องจากสามารถพกพาเครื่องเล่นเทปได้อย่างสะดวกสบาย รวมไปถึงถูกนำไปติดตั้งภายในรถยนต์ด้วย

รูปที่ ๑.๑๕ ตลับเทป

หมายเหตุ. จาก สุขสันต์วันเกิดครบรอบ ๕๐ ปีของเครื่องเล่นเทปเสียง (Audio cassette), โดย ประกอบ คุปรัตน์, ๒๕๕๖, pracob.blogspot.com (<https://pracob.blogspot.com/2013/08/50-audio-cassette.html>).

๗. ช่วงปี ค.ศ. ๑๙๘๒ เป็นช่วงที่พัฒนาตลับเทปมากมายเป็นซีดี (CD, Compact Disc) และดีวีดี (DVD, Digital Video Disc) ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่สามารถบันทึกได้ทั้งภาพ และเสียง รวมไปถึงข้อมูลดิจิทัลประเภทอื่น ๆ นอกจากนี้ ยังมีความจุข้อมูลมากกว่าตลับเทปหลายเท่าตัว

รูปที่ ๑.๑๖ ซีดี และดีวีดี

๘. ช่วงปี ค.ศ. ๑๙๙๘ สามารถบีบอัดไฟล์เสียงให้มีขนาดเล็ก และส่งผ่านทางอินเทอร์เน็ตได้ เป็นข้อมูลเสียงที่เราสามารถเปิดฟังได้โดยไม่ต้องอาศัยแผ่นบันทึกเสียง ตลับเทป หรือแผ่นซีดี โดยไฟล์เสียงดังกล่าวถูกเรียกว่า เอ็มพีสาม (MP3) สามารถเปิดฟังได้ด้วยอุปกรณ์พกพาชนิดต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันยังเป็นที่นิยมใช้อย่างแพร่หลาย

เครื่องบันทึกเสียงต่าง ๆ ตลอดจนอุปกรณ์ในการบันทึกเสียงเหล่านั้นในข้างต้นถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมเทคโนโลยีทางดนตรีที่น่าสมมุติ และส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในวงการดนตรี เนื่องจากในอดีตหากต้องการฟังบทเพลงที่ชื่นชอบต้องไปรับฟังในการแสดงสด หรือในคอนเสิร์ต (Concert) เท่านั้น แต่ด้วยนวัตกรรมของนักประดิษฐ์ที่ล้ำสมัยสามารถใช้เครื่องบันทึกเสียงบทเพลงลงบนแผ่นเสียงได้ กระทั่งกลายเป็นไฟล์เสียงที่เป็นข้อมูลดิจิทัลที่ทำให้สามารถเปิดเพลงฟังได้ทุกสถานที่ และทุกเวลา ทำให้พฤติกรรม และวิถีชีวิตในการฟังบทเพลงนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง

ไม่เพียงเท่านั้น ยังมีการนำระบบไฟฟ้าที่สามารถช่วยขยายเสียงเข้ามาติดตั้งในเครื่องดนตรีหลายชนิด เพื่อรับเสียงของเครื่องดนตรีแล้วเปลี่ยนเป็นสัญญาณเสียง และส่งต่อคลื่นเสียงไปยังเครื่องขยายเสียง หรือลำโพง (Amplifier) เช่น กีตาร์ไฟฟ้า (Electric Guitar) เปียโนไฟฟ้า (Digital Piano) และ

ไมโครโฟน (Microphone) เป็นต้น ทำให้ลดปัญหาที่ว่าผู้ฟังไม่สามารถได้ยินบทเพลงได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่งผลโดยตรงทำให้วงดนตรีในปัจจุบันมีขนาดเล็กลง เนื่องจากไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องดนตรีจำนวนมากขึ้นในการบรรเลง เพื่อให้มีเสียงดังแล้วรวมไปถึงสามารถลดข้อจำกัดในการจัดแสดงดนตรีกลางแจ้ง

รูปที่ ๑.๑๗ เครื่องขยายเสียง หรือลำโพง

รูปที่ ๑.๑๘ กีตาร์ไฟฟ้า

หมายเหตุ. From *Who Really Invented the Electric Guitar? After 80 years, we still don't really know*, by Port, I.S., (2016), Popular Mechanics (<https://www.popularmechanics.com/technology/audio/a20997/who-invented-the-electric-guitar/>).

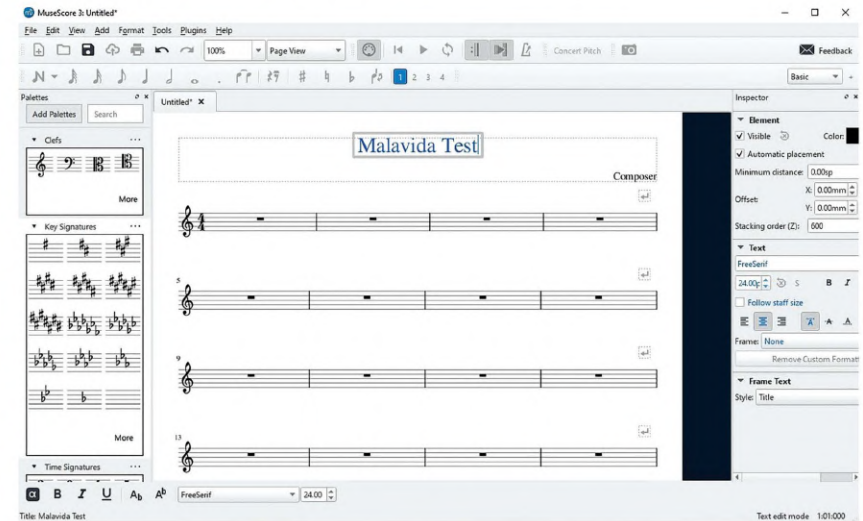
หมายเหตุ. From *Electric guitar (477101105).jpg*, by Guimarães, F., 2007, wikimedia Commons ([https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Electric_guitar_\(477101105\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Electric_guitar_(477101105).jpg)).

รูปที่ ๑.๑๙ เปียโนไฟฟ้า

หมายเหตุ. From *6 Considerations for Electric Keyboard Shopping Know your options before you buy*, by Kraemer, B., 2019, Liveaboutdotcom (<https://www.liveabout.com/shop-for-an-electric-keyboard-2701355>).

ในปัจจุบันการพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านดนตรีไม่เคยหยุดนิ่ง และมีโปรแกรมที่เป็นตัวช่วยสำหรับสร้างสรรค์เสียงของเครื่องดนตรีจากคอมพิวเตอร์โดยไม่ต้องบรรเลงจริง รวมไปถึงโปรแกรมช่วยงานดนตรีในลักษณะอื่น ๆ เช่น การบันทึกโน้ตด้วยโปรแกรมมิวส์สกอ (Muse Score)

รูปที่ ๑.๒๐ มิวส์สกอ โปรแกรมสำหรับการบันทึกโน้ต

หมายเหตุ. From *MuseScore 4.0.1*, by Malavida, n.d. (<https://www.malavida.com/en/soft/musescore/>).

ซึ่งเทคโนโลยีต่าง ๆ ในช่วงต้นที่ได้กล่าวมาแล้วส่งผลให้ดนตรีในประเทศไทยมีความหลากหลายมากขึ้น นวัตกรรมทางดนตรีต่าง ๆ เอื้ออำนวยให้ศิลปินมีอิสระในการสร้างสรรค์ และสามารถแสดงออกถึงความเป็นปัจเจกบุคคลอันมีเอกลักษณ์ของศิลปินมากขึ้นกว่าในอดีต รวมไปถึงทำให้ผู้คนในสังคมสามารถเข้าถึงผลงานศิลปะด้านดนตรีได้ง่ายขึ้น

ส่วนปัจจัยทางเทคโนโลยีไม่ได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีเพียงในประเทศไทยเท่านั้น ปัจจัยทางเทคโนโลยียังส่งผลกระทบถึงวัฒนธรรมดนตรีทั่วโลก เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมในการฟังเพลงของผู้ฟัง รวมไปถึงนวัตกรรมทางดนตรียังช่วยขยายขอบเขตในด้านต่าง ๆ ของดนตรีอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการบรรเลง รวมไปถึงการสร้างสรรค์ผลงานดนตรี ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ดนตรีทั่วโลกนั้นเกิดการพัฒนาย่างไม่หยุดนิ่ง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

นักเรียนร่วมกันอภิปรายว่า การเมืองไทยเกี่ยวข้องกับดนตรีอย่างไร พร้อมสรุปผล และบันทึกลงในสมุด

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น ๒ กลุ่ม จากนั้นแต่ละกลุ่มศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีในประเทศไทย กลุ่มละ ๑ หัวข้อ โดยกลุ่มที่ ๑ ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเครื่องดนตรี กลุ่มที่ ๒ ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีกับดนตรี แล้วนำข้อมูลที่ได้มาช่วยกันวิเคราะห์และสรุปเป็นไทม์ไลน์ (Time Line) จากนั้นส่งตัวแทนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน หลังจากทีมนำเสนอครบทั้ง ๒ กลุ่มแล้ว นักเรียนในชั้นร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นและสรุปความรู้ร่วมกัน

๑.๓ องค์ประกอบดนตรี

ดนตรี หรือบทเพลงในแต่ละวัฒนธรรมส่วนใหญ่ประกอบด้วยองค์ประกอบทางดนตรีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ซึ่งองค์ประกอบทางดนตรีดังกล่าวเหล่านั้นเป็นเนื้อหาที่มีรายละเอียดในเชิงลึกและมีความซับซ้อนซึ่งควรศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป ถึงอย่างไรสำหรับขั้นเบื้องต้นจะอธิบายองค์ประกอบพื้นฐานทางดนตรีในภาพรวมพอสังเขป โดยเน้นประเด็นที่เหมาะสมสำหรับผู้เพิ่งเริ่มศึกษาเกี่ยวกับดนตรี เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้ในการศึกษาเรียนรู้ดนตรีสำหรับขั้นต่อไป ไปในอนาคต องค์ประกอบพื้นฐานทางดนตรีในวัฒนธรรมต่าง ๆ มีดังนี้

๑.๓.๑ เสียง (Tone)

เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของวัตถุบางสิ่งบางอย่าง แล้วเกิดเป็นคลื่นเสียงที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าออกมา แต่มนุษย์สามารถรับรู้คลื่นเสียงดังกล่าวได้ด้วยหู หรือที่เรียกว่า **“การได้ยิน หรือการฟัง”** นั่นเอง เสียง ณ ที่นี้ หมายถึง เสียงที่มีการสั่นสะเทือนอย่างเป็นระบบ สม่ำเสมอคงที่ เกิดมาจากการตั้งใจในการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เปรียบได้กับการบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดใดก็ตาม ด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การดีด การสี การตี การเป่า เป็นต้น

๑.๓.๒ ลักษณะจังหวะ (Rhythm)

หากกล่าวถึงจังหวะ ในบทเพลง ให้ลองจินตนาการถึงจังหวะที่เกิดขึ้นภายในร่างกายของเรา เช่น การหายใจเข้า การหายใจออก การเต้นของหัวใจ เป็นต้น หรืออาจจะนึกถึงกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การเดิน การวิ่ง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ล้วนมีจังหวะดำเนินควบคู่ไปด้วย ซึ่งดนตรีหรือบทเพลงก็มีจังหวะในลักษณะเดียวกันดำเนินไปเรื่อย ๆ เช่นกัน

บทเพลงแต่ละบทมีความช้า-เร็ว ลักษณะจังหวะ ความสั้น-ยาวของเสียง รวมไปถึงความถี่ ความห่างของจังหวะที่ไม่เหมือนกัน ส่งผลให้มนุษย์ส่วนใหญ่สามารถรับรู้ได้ว่าบทเพลงนั้น ๆ สื่ออารมณ์ความรู้สึกที่ต่างกันออกไป เช่น เพลงที่มีจังหวะเร็ว และลักษณะจังหวะที่ถืออาจทำให้รู้สึกตื่นเต้นเร้าใจ ส่วนเพลงที่มีจังหวะช้า และลักษณะจังหวะไม่ถืออาจส่งผลให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลายสบายใจก็เป็นไปได้

๑.๓.๓ ทำนอง (Melody)

ทำนองเป็นส่วนผสมระหว่างเสียง และลักษณะจังหวะ โดยเกิดขึ้นจากการนำเสียงมาจัดเรียงด้วยความคิดสร้างสรรค์ พร้อมกันนั้นกำหนดลักษณะจังหวะ ความสั้น-ยาวของเสียง รวมไปถึงความถี่ ความห่างของจังหวะไปในเวลาเดียวกัน ตามแบบแผนแล้วทำนองที่ดีของบทเพลงควรเป็นที่ทำนองที่ฟังง่าย ดัดหู เมื่อได้ฟังแล้วสามารถร้องตามได้ เช่น เพลงชาติไทย เพลงร่ำวงลอยกระทง เพลงจิงเกิ้ลเบลล์ (Jingle Bells) เป็นต้น ถึงอย่างไรก็ตามทำนองบทเพลงจะมีความซับซ้อน หรือฟังง่ายดัดหูนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการประพันธ์บทเพลงนั้น ๆ ซึ่งทำนองเพลงที่ง่าย หรือทำนองเพลงที่ซับซ้อน ฟังยากล้วนแต่มีคุณค่าของตนเองเช่นกัน

เพลงร่ำวงลอยกระทง

วันเพ็ญเดือนสิบสอง น้ำก็นองเต็มตลิ่ง
เราทั้งหลายชายหญิง สนุกกันจริงวันลอยกระทง
ลอย ลอยกระทง ลอย ลอยกระทง
ลอยกระทงกันแล้ว ขอเชิญน้องแก้วออกมาร่ำวง
ร่ำวงวันลอยกระทง ร่ำวงวันลอยกระทง
บุญจะส่งให้เราสุขใจ บุญจะส่งให้เราสุขใจ

เนื้อเพลงโดย แก้ว อัจฉริยะกุล
ประพันธ์ เอื้อ สุนทรสนาน

หมายเหตุ. จาก ร่ำวงลอยกระทง - สุนทราภรณ์ Suntaraporn (Official Master ต้นฉบับเดิม Original) [Video], โดย Metro Records, ๒๕๕๘, YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=CacwKxTJ5Tg>).

ทำนองหลักของจิงเกิ้ลเบลล์

๑.๓.๔ เสียงประสาน (Harmony)

เสียงประสาน คือ การผสมผสาน หรือการใช้เสียงมากกว่า ๑ เสียงไปพร้อม ๆ กันในบทเพลง ไม่ว่าจะเป็นความตั้งใจในการผสมผสานเสียงแนวตั้ง หรือแนวนอนก็ตาม เบื้องต้นเสียงประสานจะทำให้ทำนองของบทเพลงมีความเด่นชัดมากขึ้น ส่งผลให้บทเพลงมีเสียงที่กลมกลืน ฟังแล้วไพเราะ รวมไปถึงได้รับความรู้สึกที่ต่างออกไปจากก่อนหน้าที่มีเพียงทำนองของบทเพลงเพียงอย่างเดียว

ลองจินตนาการเปรียบเทียบการร้องเพลงจิงเจอร์เบลส์ที่มีกีตาร์ (Guitar) มาบรรเลงร่วมกัน จะทำให้พนักภาพออกมาเสียงประสานมีลักษณะเป็นอย่างไรได้ง่ายขึ้น โดยนักร้องกำลังทำหน้าที่เป็นแนว ทำนองหลักของบทเพลง ส่วนกีตาร์กำลังทำหน้าที่เป็นเสียงประสานให้กับแนวทำนองของบทเพลงอีกทีหนึ่งนั่นเอง ซึ่งการบรรเลงบทเพลงในลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดเสียงประสานขึ้น ถึงอย่างไรก็ตาม เสียงประสานมักพบได้ในวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกมากกว่าในวัฒนธรรมดนตรีตะวันออก เนื่องจากส่วนใหญ่ในวัฒนธรรมดนตรีตะวันออกจะให้ความสำคัญกับแนวทำนอง และจังหวะมากกว่าเสียงประสาน

ทำนองหลักและเสียงประสานของจิงเจอร์เบลส์

The image shows a musical score for 'Jingle Bells' in 4/4 time. The top staff is the melody (ทำนองหลัก) and the bottom staff is the harmony (เสียงประสาน) using chords. The chords are: C, C, C, C, F, C, Dm, G, C, C, C, C, F, C, G, C, C, C, F, F, G, G, C, C, C, F, F, G, G7, C.

หมายเหตุ : บทเพลงจิงเจอร์เบลส์เป็นโน้ตเพลงสำหรับเปียโน ทั้งนี้ใช้ประกอบคำอธิบายเพื่อให้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับเสียงประสานได้ง่ายขึ้น

๑.๓.๕ สีสนเสียง (Timbre หรือ Tone Color)

สีสนเสียง หมายถึง เอกลักษณ์ของเสียงที่เครื่องดนตรีชนิดนั้น ๆ สร้างออกมาได้ นึกถึงเมื่อเราได้ฟังเสียงร้องของผู้หญิง และผู้ชาย เราจะสามารถจำแนกออกได้ว่า เสียงร้องใดเป็นผู้หญิง และเสียงร้องใดเป็นผู้ชาย เช่นเดียวกันกับเครื่องดนตรีแต่ละชนิดแต่ละประเภทในวัฒนธรรมต่าง ๆ ก็จะมีสีสนของเสียงที่ไม่เหมือนกัน เช่น เสียงของระนาดเอกและเสียงของเปียโน (Piano) เป็นต้น เครื่องดนตรีทั้ง ๒ ชนิดมีสีสนเสียงที่ต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

รูปที่ ๑.๒๑ เครื่องดนตรีไทยประเภทตี : ระนาดเอก

หมายเหตุ. จาก เครื่องดนตรีไทย ระนาดเอก, โดย bambooman thejohnnybamboo, ๒๕๖๗, ร้านแม่ฮ่องสอนทูเดย์ (<http://www.maehongsontoday.com/main/?p=1310>).

รูปที่ ๑.๒๒ เครื่องดนตรีสากลประเภทคีย์บอร์ด : แกรนด์เปียโน

หมายเหตุ. จาก ทำไมการซื้อ Grand Piano ถึงคุ้มค่า?, โดย Piano United, ๒๕๖๔, (<https://www.pianounitedthai.com/a/92589>).

อย่างไรก็ตาม อาจมีเครื่องดนตรีบางชนิดของแต่ละวัฒนธรรมที่มีสีสันเสียงคล้ายคลึงกัน เช่น สะล้อ เครื่องดนตรีพื้นบ้านในภาคเหนือของไทย และไวโอลิน (Violin) เป็นต้น ถึงแม้เครื่องดนตรีทั้ง ๒ ชนิดนี้จะมีสีสันของเสียงที่คล้ายกัน แต่สำเนียงในการบรรเลงนั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ซึ่งกล่าวได้อีกว่าสำเนียงในการบรรเลงเครื่องดนตรีในแต่ละวัฒนธรรมนั้นเป็นเอกลักษณ์ที่มีเสน่ห์ และน่าหลงใหลอย่างยิ่ง

รูปที่ ๑.๒๓ เครื่องดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือของไทยประเภทเครื่องสี : สะล้อ

รูปที่ ๑.๒๔ เครื่องดนตรีสากลประเภทเครื่องสาย : ไวโอลิน

๑.๓.๖ ลักษณะของเสียง (Characteristics of Sound)

มักเกิดความสับสนระหว่างสีสันเสียงและลักษณะของเสียงอยู่บ่อยครั้ง ข้างต้นได้กล่าวถึงความหมายของสีสันเสียงไว้ว่า เป็นเอกลักษณ์ของเสียงที่เครื่องดนตรีชนิดนั้น ๆ สร้างออกมาได้ ส่วนลักษณะของเสียงนั้น หมายถึง ลักษณะของเสียงที่นักดนตรีบรรเลงสร้างสรรค์ด้วยเครื่องดนตรีออกมาว่ามีสำนวนหรือสำเนียงอย่างไร เช่น ร่าเริง อ่อนหวาน ดุร้าย เศร้าโศก เป็นต้น

นอกจากนี้ ลักษณะของเสียงยังรวมไปถึงความดัง-เบา (Dynamic) และการควบคุมลักษณะเสียง (Articulation) อาทิ การกระแทกเสียง การเน้นเสียง การเชื่อมเสียง และการทำให้เสียงสั้น-ยาว โดยไม่เกี่ยวข้องกับจังหวะ เป็นต้น ซึ่งการควบคุมความดัง-เบา และการควบคุมลักษณะเสียงส่งผลให้บทเพลงมีมิติมากขึ้น และทำให้ผู้ฟังเกิดการรับรู้ถึงอารมณ์ความรู้สึกของบทเพลงได้ดีขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นศิลปะขั้นสูงในการบรรเลงบทเพลงออกมาให้ไพเราะมากขึ้นไปอีกระดับ

๑.๓.๗ สังคีตลักษณ์ หรือรูปแบบ (Forms)

สังคีตลักษณ์ หรือรูปแบบ หมายถึง โครงสร้างของบทเพลงแต่ละบท เปรียบได้กับโครงสร้างของบ้าน หรือโครงสร้างของรถ ลองจินตนาการเปรียบเทียบบ้านขึ้นเดียวก็จะมีโครงสร้างที่ต่างจากโครงสร้างของอาคารเรียน หรือรถเก๋งก็จะมีโครงสร้างที่ไม่เหมือนรถกระบะ ซึ่งบทเพลงแต่ละประเภทก็จะมีโครงสร้างที่ต่างกันไปเช่นกัน โดยทั่วไปแล้วไม่ว่าจะเป็นดนตรี หรือบทเพลงในวัฒนธรรมใดก็ตามล้วนมีสังคีตลักษณ์ทั้งสิ้น เพียงอาจเรียกชื่อของสังคีตลักษณ์ต่างกันออกไป

นอกจากนี้ บทเพลงที่มีสังคีตลักษณ์ หรือรูปแบบที่ดี จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งผลให้บทเพลงมีความเป็นเอกภาพ หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน กล่าวคือทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าเป็นบทเพลงเดียวกันตั้งแต่ต้นจนจบ ในทางตรงกันข้ามหากบทเพลงมีสังคีตลักษณ์ที่ไม่แข็งแรงอาจทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าการฟังบทเพลงหลาย ๆ บทที่บรรเลงต่อกันไป อย่างไรก็ตามขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้ประพันธ์ด้วยว่าตั้งใจออกแบบโครงสร้างของบทเพลงไว้ในลักษณะใด และเพื่อวัตถุประสงค์ใด

เพิ่มเติมเสริมความรู้

- เสียงรบกวน (Noise) หมายถึง เสียงที่มีการสั่นสะเทือนอย่างไม่เป็นระบบ และไม่สม่ำเสมอคงที่ ในอดีตไม่ถือว่าเสียงรบกวนเป็นเสียงดนตรี แต่ยุคปัจจุบันมีแนวคิดในการประพันธ์แบบใหม่ โดยนำเอาเสียงรบกวนต่าง ๆ มาเรียบเรียงเป็นบทเพลง บทเพลงลักษณะดังกล่าวอาจเรียกว่า เป็นบทเพลงร่วมสมัย

ภาษาารู้

คำศัพท์	คำอ่าน	คำแปล
Melody	[เม ลอด ดี]	ทำนอง ทำนองเพลง
Harmony	[ฮาร์ มอนี นิ]	เสียงประสาน
Dynamic	[ได แน มิคซ์]	ความดัง-เบา
Articulation	[อา ทิ คิว เล เซิน]	การควบคุมลักษณะเสียง
Forms	[ฟอม]	สังคีตลักษณ์

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

นักเรียนร่วมกันศึกษาองค์ประกอบดนตรีไทยและดนตรีสากล จากนั้นร่วมกันอภิปรายเปรียบเทียบองค์ประกอบของดนตรีไทยกับดนตรีสากล แล้วสรุปผลลงในสมุด

ระหว่างทาง

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๔-๖ คน จากนั้นให้แต่ละกลุ่มเลือกดนตรีไทยกับดนตรีของประเทศเพื่อนบ้านมาอย่างละ ๑ เพลง แล้วช่วยกันวิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบของดนตรี สรุปผล แล้วส่งตัวแทนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน หลังจากให้นำเสนอครบทุกกลุ่มแล้ว นักเรียนในชั้นร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นและสรุปความรู้ร่วมกัน

สรุป

ดนตรีมีบทบาทในวัฒนธรรมต่าง ๆ หลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความเชื่อและความศรัทธาทางจิตวิญญาณ ด้านความบันเทิง ด้านการศึกษาด้านสุขภาพ ด้านสังคม รวมถึงด้านเศรษฐกิจ เพราะดนตรีมีความเชื่อมโยงผูกพันกับวิถีชีวิตมนุษย์มาตั้งแต่อดีต อีกทั้งดนตรียังมีอิทธิพลต่ออารมณ์ความรู้สึก และสภาวะทางจิตใจของมนุษย์ สามารถทำให้มีความสุข ความบันเทิง บรรเทาความเครียด เป็นทั้งเครื่องเฝ้าระวังจิตใจ และแสดงถึงอัตลักษณ์ความเป็นตัวตน เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมศักยภาพการทำงานของสมอง ตลอดจนสามารถนำมาต่อยอดเป็นธุรกิจเพื่อสร้างรายได้

ปัจจัยทางการเมือง และปัจจัยทางเทคโนโลยีมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางดนตรีในประเทศไทยเป็นอย่างดี ส่วนใหญ่ปัจจัยทางการเมืองจะส่งผลกระทบต่อดนตรีไทยโดยตรง เนื่องจากกลุ่มผู้นำของประเทศไทยในช่วงเวลานั้น มีความเห็นว่าจำเป็นต้องทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยมีความเป็นสากลมากขึ้น จึงทำให้มีการส่งเสริมดนตรีสากลอย่างเห็นได้ชัด ปัจจุบันสังคมไทยมีความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากแนวทางดังกล่าว ทั้งที่เป็นการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมไทยไว้และพัฒนาต่อยอดให้มีความสากลมากขึ้น

องค์ประกอบทางดนตรี ได้แก่ เสียง ลักษณะจังหวะ ทำนอง เสียงประสาน สีสัมผัส ลักษณะของเสียง สังกัดลักษณะ หรือรูปแบบ เป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญที่เมื่อผสมผสานเข้าด้วยกันจะกลายเป็นบทเพลงที่สมบูรณ์ ซึ่งดนตรีในแต่ละวัฒนธรรมมักมีปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนประกอบทั้งสิ้น แต่อาจมีรายละเอียดบางประการที่ต่างกัน

กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้

- นักเรียนอาสาสมัครจำนวน ๓ คน ออกมาหน้าชั้นเรียนยกตัวอย่างว่า ดนตรีมีบทบาทและอิทธิพลด้านใดบ้าง ในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเองอย่างน้อย ๒ ด้าน พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบ จากนั้นนักเรียนในชั้นร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นและสรุปความรู้ร่วมกัน
- นักเรียนฟังเพลงชาติไทย และร่วมกันอภิปรายในประเด็นเกี่ยวกับเนื้อเพลง ทำนอง สีสัมผัสเสียง และอารมณ์ความรู้สึก
- นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๔-๖ คน แต่ละกลุ่มสืบค้นบทเพลงและส่งตัวแทนนำเสนอบทเพลงที่มีบทบาทและอิทธิพลในด้านความเชื่อและความศรัทธาทางจิตวิญญาณ ๑ บทเพลง พร้อมให้เหตุผลประกอบ
- นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๓-๕ คน แต่ละกลุ่มเลือกบทเพลงที่ชื่นชอบ มาวิเคราะห์องค์ประกอบดนตรีต่าง ๆ แล้วส่งตัวแทนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้

- ดนตรีมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อ และความศรัทธาทางจิตวิญญาณของมนุษย์ในวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างไร
- ดนตรีหรือบทเพลงเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเข้าจังหวะอย่างไร
- เพราะเหตุใดดนตรีจึงเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
- องค์ประกอบทางดนตรีมีอะไรบ้าง จงอธิบาย
- เพลงชาติฉบับปัจจุบันเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

หากนักเรียนรู้สึกเครียด เหนื่อยล้า หรือท้อแท้ นักเรียนจะนำดนตรีมาแก้ไขปัญหานั้นหรือไม่ เพราะอะไร

